

LUISTERTOETSEN MOEDERTAAL IN NEDERLAND

Inleiding

Sedert het begin van de jaren zeventig bestaat er voor de Nederlandse schooltypen voor voortgezet onderwijs een plicht tot toetsing van de luistervaardigheid der leerlingen op het eindexamen. Die plicht geldt zowel voor de luistervaardigheid in de moedertaal als voor die in de moderne vreemde talen. De toetsing vindt plaats in het zogenaamde Schoolonderzoek, dat is dat deel van het eindexamen waarvoor de scholen zelf de opgaven moeten vervaardigen.

Over de manier waarop die toetsing het beste uitgevoerd kan worden, bestaan onder docenten Nederlands heel uiteenlopende opvattingen. Eén van die opvattingen wordt belichaamd door de luistertoetsen die het Cito, het Instituut voor Toetsontwikkeling te Arnhem, sedert 1980 voor het vak Nederlands heeft gepubliceerd. Daarover gaat dit artikel : over de manier waarop in door het Cito gepubliceerde luistertoetsen Nederlands vorm is gegeven aan bepaalde opvattingen over onderwijs in en toetsing van luistervaardigheden in de moedertaal.

De auteur werkt op het Cito te Arnhem als projectleider van het project Luistertoetsen Nederlands.

Doelstellingen voor luistertoetsen moedertaal

Toetsing heeft in het moedertaalonderwijs een andere en minder duidelijke functie dan in het vreemde-talenonderwijs. De voornaamste oorzaak voor dat verschil is wel, dat de invloed van het onderwijs bij de moedertaal kleiner, dan wel minder goed aantoonbaar, is dan bij vreemde talen. Van alle onderdelen van het moedertaalonderwijs is dat waarschijnlijk het sterkst bij het luisteren het geval, een vaardigheid die de leerlingen al in hoge mate ontwikkeld op de eerste schooldag met zich meebrengen. Kan de school die vaardigheid verder ontwikkelen ? Mag de school een vaardigheid die zij niet (veel) verder ontwikkelen kan, toetsen ?

In dit artikel staat de onderwijsbaarheid van luistervaardigheid in de moedertaal niet ter discussie. Hier wordt ervan uitgegaan, dat de school de luistervaardigheid inderdaad verder kan ontwikkelen en ook door toetsing moet nagaan, of de leerlingen iets van dat onderwijs hebben geleerd en voldoen aan bepaalde eisen die door het buitenschoolse leven (inclusief vervolgstudies) worden gesteld. Dat zal hier op twee punten worden toegelicht.

Onderwijs in en toetsing van luistervaardigheid in de moedertaal hebben allereerst mogelijkheden voorzover zij een duidelijke aanvulling zijn op onderwijs in en toetsing van de andere receptieve taalvaardigheid : leesvaardigheid. Onderwijs in en toetsing van luistervaardigheid moeten geen copie van onderwijs in en toetsing van leesvaardigheid zijn. Dat betekent voor luistertoetsen, dat men daarin niet alleen maar hetzelfde soort tekstbegripvragen moet stellen, als de vragen die in toetsen voor begrijpend lezen voorkomen. Dat zijn vragen naar de hoofdgedachte en de opbouw van een tekst, naar tekstrelaties enz. Luistertoetsen moeten ook vragen bevatten, die betrekking hebben op typische spreektaaleigenschappen, zoals de klank van woorden en uitingen. Een voorbeeld daarvan zijn toetsonderdelen voor intonatie. Intonatie speelt bij spreektaal een belangrijke rol. De weergave daarvan in schrift is per definitie gebrekkig. Toetsen voor begrijpend luisteren zullen b.v. op dit punt sterk van toetsen voor begrijpend lezen moeten verschillen. (Bij het afleggen van een luistertoets speelt leesvaardigheid altijd een bepaalde rol, omdat de leerlingen de vragen moeten lezen en begrijpen. Dat staat echter los van het principiële verschil tussen luister- en leestoetsen dat hier bedoeld wordt.)

Onderwijs in en toetsing van luistervaardigheid moeten ten tweede ingaan op eisen die het buitenschoolse leven aan de luistervaardigheid van moedertaalsprekers stelt. Gegevens over die eisen zijn niet op grote schaal verzameld, maar er is ook uit de literatuur wel duidelijk te maken, welk type eisen het buitenschoolse leven inzake de luistervaardigheid in de moedertaal stelt. Daarvan hieronder twee voorbeelden.

- a. Uit de cursussen voor gespreksvaardigheid die op grote schaal door allerlei instanties worden georganiseerd, vaak tegen flinke prijzen (zie Piët, 1985) blijkt, dat in het zakenleven het kunnen luisteren in gespreks-situaties van veel belang wordt geacht. Dit luisteren in de meerrichtingssituatie, waarin men naar iemand luistert om op zijn of haar beurt zelf spreker te kunnen worden, kan op school heel goed worden geoefend. Het beoordelen van deelnemers aan groepsdiscussies is echter heel gecompliceerd. (Zie Rijlaarsdam, 1982 en Schreuder, 1984.)
- b. Opleidingen die op de middelbare school aansluiten, zoals, in Nederland, het middelbaar en hoger beroeps-onderwijs en de universiteit, vragen de studenten de vaardigheid om hoorcolleges te kunnen volgen en daarvan snel samenvattingen e.d. te kunnen maken. Uit publikaties blijkt, dat vele eerstejaarsstudenten die vaardigheid niet bezitten.

Men kan daarvan leren, dat in onderwijs in ~~en~~ toetsing van luistervaardigheid aandacht gegeven moet worden aan de van het leesonderwijs bekende tekstbegripvaardigheden als samenvatten, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de hoofdgedachte van een tekst bepalen, de structuur van een tekst doorzien, enz. (Baltzer, 1986)

Twee toetsvormen voor luistervaardigheid Nederlands

Hoewel het luisteren vaker in een gesprekssituatie (of meerrichtingssituatie) plaats vindt dan in de eenrichtingssituatie (bijvoorbeeld bij een toespraak of bij het luisteren naar de radio), vindt toetsing van luistervaardigheid veelal plaats in de eenrichtingssituatie. De toetssituatie is vaak globaal genomen als volgt : de leerling luistert naar een tekst op een band of een cassette en beantwoordt vragen daarover uit een vragenlijstje. De reden daarvoor ligt voor de hand : deze toetssituatie is overzichtelijker dan een gesprekssituatie en bovendien efficiënter : in principe kunnen wel honderd leerlingen tegelijk een toets afleggen.

Uit een door het Cito in 1983 gehouden enquête blijkt, dat op een klein aantal scholen toetsing van luistervaardigheid in het schoolonderzoek plaatsvindt in een gesprekssituatie, vooral de kleine-groepsdiscussie. Bijvoorbeeld : op een HAVO-school kregen de leerlingen ruim voor de tijd van het schoolonderzoek de gelegenheid om groepjes van vier leerlingen te vormen, een onderwerp te kiezen (in overleg met de docent) en zich in dit onderwerp te verdiepen. Op het schoolonderzoek discussieerden de leerlingen in de gevormde groepjes van vier leerlingen, waarbij een van hen als voorzitter optrad, gedurende ongeveer tien minuten. De klas trad samen met de leraar op als beoordelaar. Beoordeeld werd op een vooraf overeengekomen lijst van criteria. De beoordeling resulteerde allereerst in de toekenning van een totaal aantal punten voor de hele groep (maximaal 40 punten, vier keer tien voor alle deelnemers). Bijvoorbeeld : er werd een totaal van 29 punten toegekend aan de hele groep ; deze 29 punten werden als volgt verdeeld over de vier deelnemers : A kreeg een 8, B kreeg een 5, C kreeg een 7 en D kreeg een 9. De toekenning van het totale aantal punten aan de hele groep diende ertoe om de deelnemers tot actieve deelname aan te zetten : wie zijn best niet deed, benadeelde niet alleen zichzelf, maar ook de hele groep. Het per leerling toegekende cijfer gold voor spreek- en luistervaardigheid beide. De procedure beviel op de school waar hij gebruikt werd, goed.

Men kan bij de geschetste procedure natuurlijk vele kritische vragen stellen. De belangrijkste vraag die hier actueel is, luidt : Wordt op deze wijze inderdaad ook luistervaardigheid gemeten ? Of wordt in feite alleen spreekvaardigheid gemeten ? Zèggen dat beide vaardigheden beoordeeld worden, betekent nog niet dat dat in feite ook het geval is. (Rijlaarsdam, 1982 ; Schreuder, 1984.)

De tweede, reeds genoemde, mogelijkheid is : toetsing in de eenrichtingssituatie. Dus toetsing in de situatie waarbij

- een tekst voor leerlingen ten gehore wordt gebracht
- de leerlingen tijdens of na het luisteren vragen of opdrachten bij de tekst moeten beantwoorden c.q. uitvoeren.

Voorbeelden van dergelijke luistertoetsen zijn de sedert 1980 door het Cito gepubliceerde Luistertoetsen Nederlands. Deze luistertoetsen zijn bestemd voor gebruik in het schoolonderzoek van verschillende schooltypen voor voortgezet onderwijs, dus in het door de scholen zelf te verzorgen deel van het eindexamen. (Het andere deel is het Centraal Schriftelijk Eindexamen, met voor het hele land uniforme opgaven voor alle schoolvakken.) Een van die toetsen is de toets Luistertoetsen Nederlands VWO 1984. De inhoud van die toets (die hier model staat voor de reeks waarvan hij deel uitmaakt) en de manier waarop hij wordt geconstrueerd, zullen hieronder in het kort worden beschreven. (1)

De toets Luistertoetsen Nederlands VWO 1984 bestaat uit vier delen. Elk deel bestaat uit een tekst op de band (of cassette) en een aantal vragen in een vragenboekje. In totaal heeft de toets 50 vragen bij ongeveer 55 minuten gesproken tekst.

Deel 1 "Tekstbegrip" bestaat uit een opname van een radio-gesprek tussen een interviewer van de omroep VPRO en de schrijver J.P. Guépin over een boek van de laatste, "De beschaving", dat in 1983 verscheen. Het gesprek vond plaats in november 1983. Het niveau van de tekst is hoog, wat onderwerp en taalgebruik betreft, en de tekst is daarom geschikt voor de doelgroep, leerlingen zesde klas van atheneum en gymnasium (samen het VWO, Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs vormend), leerlingen van ca. achttien jaar oud.

Bij deze tekst horen vijftien vierkeuzevragen naar de inhoud van het gesprek, vragen naar tekstbegrip dus, zoals dit deel van de toets ook heet. Het zijn vragen naar zaken die letterlijk of impliciet in de tekst genoemd zijn, naar relaties tussen tekstonderdelen, naar de hoofdgedachte van tekstgedeelten en naar de opbouw van het gesprek

als geheel. De leerlingen krijgen bij dit onderdeel de vragen pas te zien nadat zij de tekst hebben beluisterd : tijdens het luisteren moeten zij het vragenboekje gesloten houden. In een korte instructie die op de band aan de tekst voorafgaat, worden de leerlingen op de hoogte gebracht van het soort vragen dat zij te beantwoorden zullen krijgen. Zij weten dus wel in grote lijnen met welk doel zij moeten luisteren.

Een voorbeeld van een vraag uit dit toetsdeel is vraag 5. (Het bijbehorende tekstgedeelte moet om de redenen van ruimte hier achterwege blijven.)

5 *Waarom zou Guépin volgens de interviewer gevaar lopen voor principe-loos te worden uitgemaakt ?*

A *Het maakt Guépin blijkbaar niets uit voor welke omroep hij optreedt.*

B *Guépin behoort niet tot een van de twee belangrijkste dogmatische kampen, het christendom of het marxisme.*

C *Guépin is er tegen dat mensen zich gedragen volgens bepaalde vaste regels.*

D *Veel mensen zullen Guépin zien als iemand die hetgeen hij zegt, aanpast aan zijn publiek.*

Deel 2 "Samenvatten op gevoelswaarde" bestaat uit een opname van een speciaal voor de toets gehouden interview met de Nederlandse bergbeklimmer Ronald Naar over een beklimming van een top in de Himalaya met daarbij acht vierkeuzevragen. De tekst van Naar is verdeeld in acht gedeelten van één à drie minuten. Na elk tekstgedeelte volgt een antwoordpauze op de band, waarin de leerlingen een vraag moeten beantwoorden. Dat is steeds dezelfde vraag naar : een goede samenvatting van het voorafgaande tekstgedeelte, waarin ook de gevoelswaarde is opgenomen die in het tekstgedeelte is verwoord. Onder gevoelswaarde wordt hier verstaan : het gevoel dat de spreker tijdens het spreken blijkbaar beheerst. Gevoelens zijn b.v. afkeer, angst, bewondering, vrolijkheid enzovoort. Het eigenlijke toetsdoel van dit deel is de gevoelswaarde. De samenvattingen worden vooral gebruikt om de gevoelswaarde uit een tekstgedeelte te kunnen verwoorden. Ook hier worden de leerlingen in een instructie vooraf op de hoogte gebracht van de toetsinhoud. De vragen mogen tijdens het luisteren worden ingekeken.

Een voorbeeld van het viertal antwoordmogelijkheden bij een passage is :

16

A *Het is verwonderlijk dat die ontmoeting, achteraf gezien, zo belangrijk is geweest voor jullie moreel.*

B *Je bent trots op je briljante idee die Duitsers zo hooghartig te behandelen.*

C *Je schaamt je nog steeds als je terug denkt aan die ontmoeting met die Duitse expeditie.*

D Jullie hebben je toen misdragen tegenover die Duitsers, maar het was gewoon nodig voor het moreel.

Deel 3 "Relaties" bestaat uit de opname van een voor de toets georganiseerd rollenspel over een bepaalde situatie op een advocatenkantoor met daarbij veertien vierkeuzevragen. In het rollenspel treden een advokate op, een cliënt van de advokate, een belastingsinspecteur (aan de telefoon) en een kantoormeisje. In de loop van het gesprek tussen de advokate en de cliënt over een belastingskwestie ontstaat tussen beiden een steeds grotere spanning. De tekst is in drie gedeelten ingedeeld. Na elk gedeelte moeten de leerlingen enkele vragen beantwoorden. Die vragen mogen zij tijdens het luisteren inzien. De vragen hebben alle betrekking op de verhoudingen die er tussen de mensen uit de tekst bestaan, dus op de manier waarop zij zich tegenover elkaar gedragen. Het zijn dus vragen als :

- Kennen de sprekers elkaar goed ?
- Hebben de sprekers eerder over het onderwerp met elkaar contact gehad ?
- Hoe reageert de advokate op deze opmerking van haar cliënt ?

Voor sommige vragen, zoals de laatstgenoemde, wordt na afloop van het tekstgedeelte een kleine passage waarop de vraag betrekking heeft, herhaald. Dat is met name het geval bij vragen die op de intonatie of op de stijl van een uiting betrekking hebben.

Een voorbeeld van een vraag is :

24 Wat blijkt uit deze (nl. de herhaalde) uiting over de houding van Van Gasteren tegenover de advokate ?

Van Gasteren

A adviseert de advokate zich alsnog op de hoogte te stellen van zijn werk.

B is teleurgesteld over het geringe gevoel voor kunst bij de advokate.

C proeft de geringschatting van zijn werk in het niet ingaan op zijn uitnodiging.

D verwijt de advokate niet op zijn uitnodiging om op bezoek te komen te zijn ingegaan.

Deel 4 Sprekersbedoeling bestaat uit een opname van een voor de toets georganiseerd rollenspel over een politieverhoor met daarbij dertien zeskeuzevragen. In het rollenspel treden een politieagent op en een meisje. Het meisje wordt verhoord door de agent wegens verdenking van het gooien van stenen naar de politie bij een rel in Amsterdam. De tekst bevat op dertien plaatsen na een uitspraak van de agent een korte pauze waarin de leerlingen steeds deze vraag moeten beantwoorden : Welke bedoeling heeft de agent met hetgeen hij hier tegen het meisje zegt ?

Voor het geven van een antwoord moeten de leerlingen kiezen uit zes mogelijke bedoelingen. Zij geven hun antwoorden door een schema in te vullen, dat er als volgt uitziet :

<div> <div> catego- rieën </div> <div> vragen naar vragen naar geven van geven van een samen- vatting </div> </div>	vragen naar nieuwe informatie	vragen naar verduide- lijking	geven van infor- matie	geven van een samen- vatting	uiten van een vooron- derstelling	uiten van een waar- deoordeel
38						
39						
40						
enz.						

De leerlingen zetten een kruisje in de kolom waarin volgens hen de uitspraak van de politieagent past. Bovenaan de kolommen staan de bedoelingen die de agent met zijn uitin-
gen kan hebben.

Een toets als de hierboven beschreven VWO-toets wordt als volgt geconstrueerd. Omdat de toetsdoelen voor de vier onderdelen van de toetsen enige jaren geleden zijn vastgesteld, kan direct worden begonnen met het verzamelen van geschikte teksten. Voor het eerste deel "Tekstbegrip" wordt meestal een geschikt radio-programma gezocht. Voor de andere drie delen worden interviews afgenomen of rollen-
spelen georganiseerd in een studio. Als de tekstkeuze gebeurd is, wordt begonnen met het construeren van toets-
vragen in een kleine groep van Cito-medewerkers en docenten Nederlands. Bij de vier onderdelen worden in totaal onge-
veer honderd vragen gemaakt. Vervolgens worden de bandtek-
sten in de geluidsstudio klaar gemaakt voor de leerlingen ingesproken en in de teksten worden vraagnummers en ant-
woordpauzes gemonteerd. De vragen worden in vier toets-
boekjes verzameld. Dan worden de vier toetsonderdelen elk op ongeveer tweehonderd leerlingen in de eindexamen-
klassen van het betreffende schooltype afgenomen, voor proef. Op grond van de pretestresultaten worden uit de ca. 100 ruwe items de 50 beste geselecteerd voor opneming in de definitieve toets. Die definitieve versie bestaat uit : een band of cassette, toetsboekjes en een handleiding voor de docent, waarin ook een voorstel voor de normering wordt gedaan, dus voor de omzetting van toetsscores in cijfers uit de schaal van 1-10. Dat voorstel is gebaseerd op de prestatieresultaten.

Drie eigenschappen van luistertoetsen nader toegelicht

Bij de doelstellingen is betoogd, dat voor luistertoetsen moedertaal er twee doelstellingen moeten gelden : luister-toetsen moedertaal

- moeten van de leerlingen niet hetzelfde eisen als toetsen voor begrijpend lezen,
- moeten van de leerlingen taken vergen die ook in het gewone, buitenschoolse leven van de leerlingen op het gebied van de luistervaardigheid worden gevergd.

Om te laten zien op welke manier in de geschreven toets VWO 1984 met deze doelstellingen rekening is gehouden, worden in deze paragraaf enkele eigenschappen van de toets nader toegelicht. Tevens wordt ingegaan op de gekozen vraagvorm, omdat die keuze mede-bepalend is voor datgene wat in een toets gevraagd kan worden.

Allereerst is in verband met de genoemde doelstellingen van belang welk type gesproken taal in de toets wordt gebruikt. In principe kunnen de volgende vier soorten gesproken taal worden onderscheiden :

- a. voorgelezen schrijftaal, zoals in een lezing, toespraak
- b. gespeelde tekst, zoals in een hoorspel of toneelstuk
- c. geïmproviseerde tekst, zoals bij een rollenspel
- d. authentieke spontane spreektaal, zoals in een dagelijks gesprek.

Van deze vier soorten gesproken taal komen in de VWO-toets twee soorten voor : authentieke spontane spreektaal (nl. in het radiogesprek met Guépin en het interview met Ronald Naar) en geïmproviseerde tekst, nl. in de rollenspelen "Op het advocatenkantoor" en "Politieverhoor". Dat de twee andere soorten er niet in voorkomen, is voor de voorgelezen schrijftaal toeval en voor de gespeelde tekst opzet. Zoals reeds opgemerkt, wordt voor het toetsdeel "Tekstbegrip" meestal een radiotekst genomen. Zeker voor een VWO-toets zou het beste een monoloog kunnen zijn (een lezing of een toespraak), omdat in de andere toetsdelen al dialogen en polylogen voorkomen en omdat de monoloog, als afspiegeling van het soort teksten waarmee VWO-leerlingen in hun verdere studie nog te maken zullen krijgen, een geschikte tekstsoort is. In deze toets is van die overwegingen afgeweken, omdat het interview met Guépin ook goede mogelijkheden bood voor het stellen van tekstbegripsvragen en er bovendien veel monoloogachtige gedeelten inzitten (Guépin is soms lang en docerend aan het woord).

Voor het toetsdeel 2 Samenvatten op gevoelswaarde is in deze toets een interview gebruikt, waarin iemand over zijn eigen ervaringen vertelt, maar bij andere toetsen wordt voor dit deel net als voor de delen 3 en 4 wel een rollenspel gebruikt. Voor deze toetsdelen is authentieke spreektaal nodig. Het blijkt in de praktijk echter, dat

men voor het stellen van bepaalde vragen met bestaande teksten (bijvoorbeeld radio-opnamen of interviews) niet uitkomt en wel omdat bepaalde teksteigenschappen waarover men vragen zou willen stellen onvoldoende frequent voorkomen. Voor het kunnen stellen van een bepaalde hoeveelheid vragen in beperkte tijd moet men kunnen beschikken over tekstmateriaal waarin die gewenste eigenschappen zeer frequent voorkomen. Daarom is door het projekt dat de toetsen samenstelt, al lang geleden besloten niet tot elke prijs van bestaande teksten, dus van authentieke spreektaal, uit te gaan, maar zo nodig de tekstproductie zelf ter hand te nemen. Dat gebeurde aanvankelijk door zelf teksten te schrijven en die vervolgens door acteurs te laten inspreken. Daarop kwam echter de kritiek, dat de teksten ondanks alle voorzorgen onnatuurlijk, hoorspelachtig bleven klinken. Sedertdien wordt gewerkt met rollenspel. Daarbij kan men de spelers bepaalde instructies geven met het oog op de te stellen toetsvragen, maar het resultaat klinkt toch vrijwel als authentieke spreektaal. Kortom, alleen gespeelde tekst, zoals bij een hoorspel of toneelstuk, wordt in dit soort toetsen niet gebruikt; de andere drie soorten gesproken taal kunnen wel voorkomen.

In de tweede plaats is van belang de keuze van het taalaspect van de teksten waarover in de toets vragen worden gesteld. Dat kunnen deze twee aspecten zijn :

- de inhoud van de teksten (hoofdgedachte, tekstverbanden, opbouw en andere inhoudskenmerken)
- de 'klank' van de tekst (zinsintonatie en tekstkenmerken die sterk met de intonatie samenhangen, zoals gevoelswaarde, bedoeling van de spreker, relaties tussen gesprekspartners).

In een luistertoets moeten niet alleen de gebruikelijke tekstbegripvragen naar hoofdgedachte, tekststructuur, hoofd- en bijzaken worden gesteld, maar ook vragen die typisch zijn voor gesproken taal, dat wil zeggen ingaan op taal als klank. In de beschreven VWO-toets zijn om deze reden vragen gesteld naar : gevoelswaarde, betekenis en intonatie, relaties tussen mensen en sprekersbedoeling. Bij al die zaken speelt uit de aard der zaak ook de inhoud, de betekenis van de gebruikte woorden een rol (en misschien wel de belangrijkste), maar daarnaast zijn ook elementen uit de "muzische" laag van de taal van belang, zoals afwisseling in toonhoogte, luidheid en snelheid van spreken, zijn met het oog op dit specifieke toetsdoel opgenomen.

In de derde plaats is de gekozen vraagvorm van belang. In de VWO-toets worden alleen meerkeuzevragen gebruikt, de meeste met vier en de overige met zes keuzemogelijkheden. Dat heeft o.a. deze reden : bij verschillende typen vragen in luistertoetsen, met name het type dat hierboven is aangeduid, is het goede antwoord op vele, zeer uiteen-

lopende manieren te verwoorden. Zoals bekend heeft die omstandigheid bij open vragen tot gevolg, dat uitvoerige beoordelingsvoorschriften gegeven moet worden, om op al die mogelijke redacties van het goede antwoord te anticiperen. Om die uitvoerige beoordelingsvoorschriften, die bij de toepassing vaak verschillen tussen beoordelaars doen ontstaan, te vermijden, genieten gesloten vragen zoals meerkeuzevragen de voorkeur. Als de gesloten vraagvorm de mogelijkheden voor het stellen van vragen niet verkleint, maar eerder nog vergroot, is er, in de toetssituatie, eigenlijk alles voor gebruik ervan. (Vragen naar b.v. betekenis van een bepaalde zinsintonatie of naar sprekersbedoeling zijn in een toetssituatie moeilijk in open-vraagvorm te stellen, vanwege de dan te verwachten problemen bij de beoordeling van de gegeven antwoorden.)

Overigens moet er nadrukkelijk op gewezen worden, dat meerkeuzevragen typische toetsmiddelen zijn en geen onderwijsmiddelen. Gebruik van meerkeuzevragen in een toets moet uiteraard niet betekenen, dat het voorafgaande lusteronderwijs de vorm krijgt van het oplossen van meerkeuzevragen. Datzelfde geldt ook voor het gebruik van invulvragen, de zogenaamde cloze-techniek (het weglaten van woorden uit een tekst, die door de leerlingen weer moeten worden ingevuld).

Deze reden om meerkeuzevragen te gebruiken brengt ons overigens op een omstreden kwestie : in hoeverre is op vragen naar aanleiding van een beluisterde (of een gelezen) tekst één goed antwoord te geven, dat wil zeggen één goed antwoord tot norm te heffen ? Laat een beluisterde tekst niet verschillende interpretaties toe ? Zijn op een vraag naar b.v. de sprekersbedoeling niet verschillende antwoorden mogelijk, afhankelijk van het "luisterdoel" dat men zich stelt ? Korthedshalve wordt hier verwezen naar Schreuder, 1984 waarin op deze kwestie uitvoerig wordt ingegaan. Hier wordt volstaan met deze standpuntbepaling : een tekst kent een bepaalde intrinsieke betekenis die niet rechtstreeks is vast te stellen, maar wel te benaderen is via een intersubjectief oordeel over die intrinsieke betekenis. Dat intersubjectieve oordeel wordt bij toetsen gevormd door de mening van de samenstellers van de opgaven en door de leerlingen die in de pretest de eerste versie van de toets maken. Vragen waarvan in de pretest blijkt, dat er over de beantwoording geen overeenstemming kan worden bereikt, worden uit de definitieve versie van de toets gelaten. De sleutel, dus de lijst van goede antwoorden die bij de toets wordt geleverd aan de gebruikers, is op dit intersubjectieve oordeel van toetsconstructeurs (docenten Nederlands uit het betreffende schooltype) en pretestleerlingen gebaseerd. Met enige zekerheid mag de juistheid van een zo tot stand gekomen sleutel worden aangenomen.

Klaas Schreuder, P/a Citò, Postbus 1034, NL 6801, MG Arnhem

NOTEN

- 1) Geïnteresseerde lezers kunnen informatie over deze toetsen verkrijgen bij het Cito, afdeling Voorlichting en Documentatie.
(Voor het adres zie boven.)

BIBLIOGRAFIE

- Baltzer, J.F. Taalvaardigheid in het hoger onderwijs. Inleidend en samenvattend rapport, SCO, Amsterdam 1986
- Blok, H. en K. de Gloppe, Taal voor het leven. Meninge van oud-leerlingen LBO en MAVO over hun taalgebruik, 's-Gravenhage 1983
- Cito, Luistertoetsen Nederlands VWO 1984, Arnhem 1984
- Groot, P.J.M., Luistervaardigheid Frans-Duits-Engels, doelstelling en toetsing, Amsterdam 1977
- Piët, S., Vademecum voor gesprekstainers, Amsterdam 1984
- Rijlaarsdam, G., Beoordeling van discussievaardigheid, SCO, Amsterdam, 1982
- Schreuder, K. Normen voor goed luisteren, Levende Talen, september 1984, blz. 361-364
- Wilkinson, A. e.a., The quality of listening, Londen/Basingstoke 1974